

**ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

КАРПЕНКО НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 343.13

**РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, УЧИНЕНИХ ЗАСУДЖЕНИМИ У
ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ УКРАЇНИ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2018

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Топчій Василь Васильович,

Університет державної фіскальної служби України,
директор Навчально-наукового інституту права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Татаров Олег Юрійович,

Адвокатське об'єднання «Татаров Фаринник Головка»,
керуючий партнер

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Козаченко Олександр Іванович,

ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»,
професор кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності

Захист відбудеться «10» листопада 2018 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 27.855.03 в Університеті державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Університету державної фіскальної служби України за адресою: 08205, Київська область, м. Ірпінь, вул. Університетська, 31

Автореферат розіслано «09» жовтня 2018 року

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. В. Грицюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Прийняття 2012 року Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та скасування у зв'язку з цим інституту дізнання у виправних колоніях обумовлює, з одного боку, необхідність розроблення нових науково обґрунтованих пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності протидії злочинності, зокрема й рецидивної, а з іншого – удосконалення організаційно-правових засад діяльності слідчих під час досудового розслідування злочинів, учинених засудженими до позбавлення волі, запорукою успішної діяльності яких є належним чином унормовані права та обов'язки.

Чинний КПК України визначив лише окремі норми щодо повноважень слідчого, однак кардинально позитивних змін, порівняно з КПК України в редакції 1960 року, не вніс. Зокрема, повноваження слідчого закріплено в різних нормах КПК України залежно від стадій кримінального провадження, у тому числі щодо злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, сутності рішення, яке приймає слідчий, процесуального становища особи, інтересів якої воно стосується.

Така незгрупованість однорідних положень кримінальної процесуальної діяльності слідчого в зазначених кримінально-виконавчих установах не тільки знижує ефективність розслідування злочинів, учинених засудженими до позбавлення волі, але й не дозволяє належним чином реалізувати на практиці завдання кримінального провадження, а також досягти одну із цілей кримінального покарання – запобігання рецидиву.

Як свідчать статистичні дані про злочини, зареєстровані Національною поліцією України (органами внутрішніх справ), в Україні щорічно, розпочинаючи з 1991 до 2013 року, цією категорією осіб учинялося більше 400 різноманітних злочинів, 2014–2015 роки – до 300 таких суспільно небезпечних діянь. Слідчими органів Національної поліції України 2016 року розпочато досудове розслідування в 1 140 кримінальних провадженнях за фактами вчинення злочинів в органах та установах колишньої Державної пенітенціарної служби України (далі – ДПСУ). Станом на 01.01.2017 цими слідчими проводилося досудове розслідування в 523 таких кримінальних провадженнях.

У переліку детермінантів, що сприяють учиненню злочинів засудженими, чільне місце займають ті, які належать до змісту кримінальної процесуальної діяльності у виправних колоніях, взаємодії та координації дій слідчих і оперативних підрозділів при проведенні гласних слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. Крім того, негативно на стан розслідування злочинів, учинених засудженими в установах виконання покарань, впливають різноманітні форми протидії досудовому розслідуванню та відсутність сучасних науково-прикладних рекомендацій для її успішного подолання.

Аналіз доктринальних джерел свідчить про те, що зазначена проблема в науці не є новою. Вагомий внесок щодо вирішення проблем розслідування злочинів, учинених засудженими в місцях позбавлення волі, зробили вітчизняні та зарубіжні вчені: О. В. Александренко, І. Г. Богатирьов, Г. Ю. Бондар, О. О. Бондаренко, І. В. Грицюк, М. В. Джига, А. В. Іщенко, О. В. Каплін, А. М. Кислий, О. І. Козаченко, І. І. Котюк, В. В. Король, В. С. Кузьмічов, О. І. Литвинчук,

В. В. Лисенко, Л. М. Лобойко, Є. Д. Лук'янчиков, О. С. Мазур, В. Т. Маляренко, А. В. Молдован, В. В. Назаров, М. Я. Никоненко, О. Є. Омельченко, О. А. Осауленко, М. А. Погорецький, П. В. Пушкар, В. В. Рожнова, А. С. Сизоненко, О. В. Старченко, О. Ю. Татаров, В. В. Топчій, В. М. Федченко, Ю. М. Черноус, Г. В. Юркова, В. М. Юрчишин, О. В. Яцюк та ін.

У галузі кримінального права варто виділити роботи Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, С. Я. Лихової, М. І. Мельника, В. І. Осадчого, В. Я. Тація та ін.

У науці кримінального процесуального права досліджено зазначені питання в наукових працях Ю. О. Гурджі, В. Т. Нора, С. М. Стахівського, В. М. Тертишника, Л. Д. Удалової, В. Ю. Шепітька та ін.

У кримінології – у працях О. В. Андрушка, А. М. Бойка, Л. М. Давиденка, О. М. Джужи, А. П. Закалюка, О. Г. Колба, В. А. Мисливого та ін.

Роботи цих науковців становлять теоретико-методологічне підґрунтя для вивчення питань, що обумовили зміст об'єкта та предмет дисертаційного дослідження.

Проте комплексного монографічного дослідження з цієї проблематики та розроблення нового порядку розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, в умовах дії чинного КПК України досі не здійснено, що й обумовило вибір предмета, мети і задач наукового дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема дисертації узгоджується зі Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, ґрунтується на Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 30 листопада 2011 року № 1209-р, Концепції державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, схваленої Указом Президента України від 8 листопада 2012 року № 631/2012, положеннях Плану заходів МВС України, спрямованих на реалізацію норм КПК України (наказ МВС від 8 серпня 2012 р. № 685), відповідає Пріоритетним напрямам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 року № 275), Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 рр., схвалених Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 жовтня 2013 року. Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 28 січня 2014 року (протокол № 1).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є аналіз наукових джерел та стану формування науково обґрунтованих заходів, спрямованих на вдосконалення правового механізму розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, і розроблення на їхній основі рекомендацій щодо вдосконалення практики їхнього використання під час досудового розслідування.

Досягнення зазначеної мети передбачає вирішення таких *задач*:

- висвітлити сучасний стан дослідження проблем розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, і визначити основні закономірності та результати розробок у цьому напрямі;

- сформулювати поняття та зміст розслідування злочинів, учинених

засудженими у виправних колоніях;

- визначити історичні передумови виникнення і розвитку інституту розслідування злочинів та протидії йому засудженими у місцях позбавлення волі;
- здійснити порівняльно-правовий аналіз норм кримінального процесуального законодавства України і зарубіжних країн та обґрунтувати необхідність впровадження позитивного досвіду з цих питань в Україні;
- сформулювати загальні засади досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі;
- виокремити особливості проведення гласних слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях та розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо їхнього удосконалення;
- розкрити зміст протидії розслідуванню злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, визначити її форми, способи і суб'єкти;
- визначити зміст сучасної кримінальної процесуальної політики України та особливості її реалізації у виправних колоніях;
- охарактеризувати стан координаційної діяльності і взаємодії слідчого та сторони обвинувачення під час розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають під час досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України.

Предмет дослідження – розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових та спеціально наукових методів і підходів, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. З урахуванням специфіки теми, мети і задач дослідження використовувалися такі методи: *діалектичний* метод наукового пізнання соціально-правових явищ у їхніх суперечностях, розвитку та змінах дозволив об'єктивно оцінити сучасний стан розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України; за допомогою методу аналізу встановлено стан наукових досліджень проблем у науці, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях (підрозділ 1.1); *формально-логічні* методи дозволили з'ясувати зміст ключових понять і визначень, що використовуються в дисертації, та сформулювати авторські підходи з цих питань (підрозділи 1.2, 1.3, 3.2); *історико-правовий* метод застосовано під час дослідження історичних джерел, що стосуються виникнення та розвитку інституту досудового розслідування (підрозділ 1.3); за допомогою *порівняльно-правового* методу вивчено зарубіжний досвід з означеної проблематики дослідження (підрозділ 1.4); *метод синтезу* дав можливість вивести особливості загальних засад досудового розслідування та сучасної кримінальної процесуальної політики України у виправних колоніях (підрозділи 2.1, 3.1); *системно-структурний* метод дозволив з'ясувати зміст та особливості проведення в цих колоніях слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій (підрозділ 2.2); за допомогою *методів індукції та дедукції* визначено зміст протидії розслідуванню злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, а також стан координаційної діяльності і взаємодії сторони обвинувачення загалом у кримінальних провадженнях, досудове

розслідування в яких здійснюється щодо злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях (підрозділи 2.3, 3.2); *статистичні* методи використано при вивченні емпіричних даних та статистичного матеріалу з метою отримання математичного підґрунтя опрацювання результатів опитування, анкетування та обґрунтування загальних висновків і висновків до підрозділів дисертації (підрозділи 1.2, 1.3, 1.4, 3.1, 3.2); метод *наукової абстракції* дав змогу сформулювати понятійно-категоріальний апарат дисертації, а також науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правових засад досудового розслідування (підрозділи 1.2, 2.1, 3.2); *соціологічні* методи (анкетування, інтерв'ювання, опитування тощо) застосовано для вивчення думок слідчих, оперативних працівників і засуджених з відповідних проблемних питань, що розглядались у цій дисертації, та з'ясування стану і змісту розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані про злочини, зареєстровані слідчими Національної поліції України (органами внутрішніх справ), а також узагальнені результати анкетування 112 слідчих підрозділів Національної поліції України (колишніх УМВС і ГУМВС), 59 оперативних працівників виправних колоній та 360 засуджених, які відбували покарання у вигляді позбавлення волі у Волинській, Житомирській, Запорізькій, Львівській та Харківській областях у 2014–2015 роках, зведені дані вивчення 263 архівних кримінальних справ (проваджень) за фактами вчинення злочинів засудженими в зазначених колоніях України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у постановці проблеми, так і способі її вирішення. За характером та змістом дисертаційна робота є першим комплексним науковим монографічним дослідженням розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, що ґрунтується на кримінальному процесуальному законодавстві України та законодавстві окремих країн світу.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення, висновки та пропозиції, зокрема:

вперше:

- розроблено Методичні рекомендації з розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, у яких визначено загальні положення досудового розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, в умовах дії чинного КПК України, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, та сформульовано алгоритм дій слідчого у ході розслідування цих злочинів;

- з урахуванням позитивного досвіду зарубіжних держав запропоновано доповнити КПК України главою 25-1 «Особливості досудового розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, учинених у місцях позбавлення волі»;

- сформульовано авторське поняття «розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях», під яким розуміється процесуальна діяльність слідчих у визначеному законодавстві порядку, яка здійснюється на стадії досудового розслідування кримінального провадження в зазначених кримінально-виконавчих установах закритого типу, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, і спрямована на реалізацію повною мірою

завдань кримінального провадження;

– представлено періодизацію наукових досліджень, присвячених розробленню загальних засад розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, за такими критеріями: органи, уповноважені проводити (дівання, досудове слідство) досудове розслідування, їхній процесуальний статус; розслідування злочинів відповідно до вимог КПК України; діяльність слідчих та працівників виправних колоній; перманентність і безперервність цього процесу відповідно до правового становища засуджених, які виступають учасниками кримінального провадження; напрями подолання протидії розслідуванню з боку засуджених;

удосконалено:

– структуру правового механізму подолання, нейтралізації, блокування проявів протидії кримінальному провадженню у виправних колоніях, у тому числі й шляхом доповнення стст. 36 та 40 КПК України гарантіями забезпечення процесуальної самостійності й особистої безпеки стосовно прокурора та слідчого органу досудового розслідування, включаючи їхню процесуальну діяльність в умовах виправної колонії;

– теоретико-прикладні засади реалізації у виправних колоніях кримінальної процесуальної політики України шляхом визначення основних проблем, що впливають на ефективність досудового розслідування, та запропоновано доповнити частину 2 ст. 2 і ст. 246 КПК України з метою їхнього вирішення;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні знання про історичні передумови виникнення і розвитку інституту досудового розслідування у виправних колоніях (зокрема, виведено три періоди його функціонування в сучасній історії України);

– особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях, що обумовлено процесом виконання і відбування покарання у вигляді позбавлення волі та розроблено науково обґрунтовані пропозиції доповнення норм КВК України, що стосуються забезпечення заходів кримінального провадження (розділ II КПК України), а також визначають зміст досудового розслідування, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі;

– теоретично-прикладні засади, що стосуються питань координації діяльності й взаємодії слідчого і сторони обвинувачення в кримінальному провадженні (сформульовано авторські визначення цих понять, а також розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового механізму в цьому напрямі).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані за результатами дослідження положення і висновки використовуються та можуть бути використані у:

– *науково-дослідній сфері* – при подальшому дослідженні і вирішенні проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях;

– *законотворчій діяльності* – для вдосконалення правових підстав діяльності слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, внесенні змін і доповнень до КПК України,

КВК України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (листи Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 9 квітня 2014 року № 04-20/12-777; 29 жовтня 2014 року № 04-20/12-2226; 12 березня 2015 року № 04-18/12-547);

– *освітньому процесі* – для підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне процесуальне право України», «Криміналістика», «Оперативно-розшукова діяльність» (акти впровадження Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ від 12 травня 2015 року № 301/1 та Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України від 3 лютого 2016 року № 142);

– *практичній діяльності* – органів досудового розслідування щодо вдосконалення розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях (акти впровадження (матеріалів дисертаційного дослідження та методичних рекомендацій щодо розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України) Головного слідчого управління Національної поліції України від 1 лютого та 6 квітня 2016 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Проблемні питання проведення огляду та обшуку житла чи іншого володіння особи», підготовленій спільно з В. В. Топчієм, автором досліджено правове регулювання проведення огляду, обшуку житла чи іншого володіння особи.

У науковій статті «Заходи примусу для забезпечення освідування у кримінальному провадженні», підготовленій спільно з В. В. Топчієм, автором висвітлено актуальні питання визначення кола осіб, які підлягають освідуванню у кримінальному провадженні України.

У тезах доповіді «Про деякі проблеми досудового розслідування злочинів в установах виконання покарань», підготовленій спільно з І. О. Колбом, автором визначено проблему досудового розслідування злочинів в установах виконання покарань.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які обов'язково зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ. Результати дослідження були оприлюднені на 3 міжнародних і 5 всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України» (м. Київ, 12 березня 2015 р.); «Юридична наука і практика: виклики часу» (м. Київ, 12 березня 2015 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення» (м. Київ, 25 березня 2016 р.); «Теоретичні та практичні питання стану дотримання прав уразливих категорій засуджених та звільнених»

(м. Київ, 19-20 квітня 2016 року); «Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 22 квітня 2016 року); «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки» (м. Ірпінь, 24 листопада 2017 року); «Проблеми реформування кримінальної юстиції України» (м. Чернівці, 17-18 травня 2018 року); «Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми» (м. Івано-Франківськ, 25 травня 2018 р.).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено в 17 наукових публікаціях, серед яких вісім наукових статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному періодичному виданні та вісім тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 250 сторінок, із них основного тексту – 166 сторінки, список використаних джерел – 42 сторінки (431 найменування) та 7 додатків на 42 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, розкриваються стан її наукової розробленості та науково-теоретична основа, зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами; визначаються об'єкт, предмет, мета, задачі та методи дослідження; висвітлюється наукова новизна, практичне значення отриманих результатів та форми їхньої апробації, зазначено структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження, поняття та зміст розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукових досліджень проблемних питань в науці, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України»* визначено чотири періоди наукових досліджень з питань розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, а саме: 1) 1960 рік – середина 70-х років ХХ ст. – період, упродовж якого під керівництвом Р. С. Белкіна та Г. Г. Зуйкова започатковано і в подальшому науково обґрунтовано окремі елементи методики розслідування вказаних злочинів; 2) 1979–1991 роки – період удосконалення норм КПК України (в редакції 1960 року), зокрема й тих, що регулювали питання досудового слідства, та розробка методики розслідування злочинів у місцях позбавлення волі авторським колективом на чолі М. П. Хілобка та В. Є. Жарського; 3) 1991–2012 роки – період становлення процесуальної діяльності в умовах незалежності України, у тому числі розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях; 4) 2012 рік – дотепер – період реалізації на практиці норм КПК України 2012 року, який скасував інститут дізнання у місцях позбавлення волі та суттєво змінив зміст досудового розслідування, ввівши такі правові інститути, як: «слідчі (розшукові) дії» та «негласні слідчі (розшукові) дії».

У підрозділі 1.2 «Поняття та зміст розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України» сформульовано авторське визначення поняття «розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях» та представлено такі його системоутворюючі ознаки: а) процесуальна діяльність слідчого; б) врегулювання діяльності слідчого законодавством України; в) діяльність слідчого на стадії досудового розслідування в кримінальних провадженнях; г) процесуальна діяльність слідчого з розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України; ґ) особливості виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі в колоніях різних рівнів безпеки; д) процесуальна діяльність слідчого (у виправних колоніях) спрямована на реалізацію завдань кримінального провадження.

Обґрунтовано, що теоретичне значення вказаного визначення полягає в тому, що таким чином уперше в умовах дії чинного КПК України на доктринальному рівні науково обґрунтовані загальні засади досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях. Практичне значення такого підходу полягає в тому, що таким чином створені відповідні прикладні засади розслідування зазначеної категорії злочинів, а також своєрідний алгоритм дій слідчого у виправних колоніях.

У підрозділі 1.3 «Історичний аналіз розслідування злочинів та протидії йому з боку засуджених у місцях позбавлення волі» встановлено три періоди розвитку інституту розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях: 1) 1958–1991 роки – період прийняття Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, а також прийняття КПК Української РСР 1960 року та практики їхнього застосування на території нашої держави, у яких були визначені такі правові інститути, як дізнання, проведення якого покладалося на начальників установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, та досудове слідство, що здійснювалось щодо злочинів, учинених у місцях позбавлення волі; 2) 1991–2012 роки – період реалізації на практиці, включаючи процесуальну діяльність у виправних колоніях, норм КПК України (в редакції 1960 року) в умовах незалежної України, який завершився прийняттям КПК України 2012 року. Саме в цей період на науковому та практичному рівнях доведено необхідність ліквідації органу дізнання та використання його можливостей тільки при розслідуванні кримінальних проступків; 3) 2012 рік – дотепер – період реалізації на практиці норм чинного КПК України.

Зазначено, що такий авторський підхід, у свою чергу, дав можливість сформулювати науково обґрунтовані аргументи стосовно доцільності ліквідації органу дізнання в КПК України 2012 року та запропонувати положення, спрямовані на вдосконалення правового механізму досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України.

У підрозділі 1.4 «Міжнародно-правові підходи та практика вирішення завдань розслідування злочинів, учинених у місцях позбавлення волі» встановлено, що в державах колишнього Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР), західноєвропейських країнах та Сполучених Штатах Америки (далі – США) на нормативно-правовому рівні закріплено різні підходи щодо організації та змісту досудового розслідування, у тому числі злочинів, учинених у місцях позбавлення волі.

Визначено, що в більшості держав пострадянського простору органи досудового розслідування, як і в Україні (ст. 38 КПК України), належать до різних відомств (ст. 7 КПК Казахстану; ст. 105 КПК Естонської Республіки; ст. 345 КПК Узбекистану тощо). По-різному у КПК України визначаються і суб'єкти досудового розслідування (у Республіці Білорусь, Казахстані, Російській Федерації – це слідчі; Республіці Молдови – офіцер з кримінального переслідування; Грузії – слідчий і прокурор). У Франції після пошукового дізнання проводиться змагальне досудове слідство, а саме: судовий слідчий приймає справу до свого провадження й здійснює за участі сторін дії в межах пред'явленого прокурором обвинувачення. У Федеральній Республіці Німеччина досудове слідство практично відсутнє – у пошуковому розслідуванні рішення про застосування заходів примусу й легалізації доказів приймає слідчий суддя. І хоча він періодично вступає в процес за клопотанням сторін, однак не приймає справу до свого провадження. При цьому діяльність поліції регулюється правилом виключення доказів, отриманих з порушенням належної процедури.

Результати аналізу міжнародного досвіду лягли в основу сформульованих у дисертаційному дослідженні науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення правового механізму досудового розслідування у виправних колоніях України.

Розділ 2 «Зміст та особливості здійснення досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Загальні положення досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України»* визначено загальні положення досудового розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, в умовах дії КПК України 2012 року з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі та розроблено методичні рекомендації щодо розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, що дало можливість сформулювати алгоритм дій слідчого у ході проведення досудового розслідування щодо злочинів, учинених засудженими у зазначених КВУ.

Доведено, що суттєвий вплив на ефективність кримінальної процесуальної діяльності слідчого мають такі обставини: а) особливості пропуску сторонніх осіб на територію виправної колонії; б) особливості обладнання та внутрішньої структури виправних колоній різних рівнів безпеки; в) особливості виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі у виправних колоніях різних рівнів безпеки; г) особливості організаційно-штатної структури служб і підрозділів виправної колонії та їхньої горизонтальної і вертикальної підпорядкованості; ґ) особливості реалізації в умовах виправної колонії заходів забезпечення кримінального провадження; д) особливості проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; е) особливості протидії розслідуванню злочинів у виправних колоніях.

У підрозділі 2.2 *«Особливості проведення слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях України»* визначено особливості проведення гласних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях України.

Зокрема, до особливостей проведення слідчих (розшукових) дій віднесено:

1) організація виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, оскільки процес є безперервним (перманентним), а тому процесуальна діяльність слідчого у виправних колоніях носить дуалістичний характер: з одного боку, пов'язана з реалізацією завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України), а з іншого – з необхідністю забезпечення кримінально-виконавчої діяльності, яка полягає у тому, що слідчий не може створити будь-яких пільг чи переваг для засуджених або призупинити на період розслідування виконання (відбування) вироку щодо попереднього провадження; 2) забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях залежить не стільки від слідчого, скільки від персоналу цих КВУ, який бере участь у кримінальному провадженні; 3) на відміну від аналогічних дій, що проводяться поза межами місць позбавлення волі, у виправних колоніях відсутня можливість ухилення засуджених від слідчих (розшукових) дій; 4) протидія розслідуванню злочинів, учинених засудженими у місцях позбавлення волі, яка є відмінною за змістом від протидії на волі.

У підрозділі 2.3 «Особливості, суб'єкти, форми та способи протидії досудовому розслідуванню у виправних колоніях України» визначено особливості, суб'єкти, форми та способи протидії розслідуванню злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях.

Зокрема, встановлено такі особливості протидії досудовому розслідуванню, що обумовлені: а) протиріччями у сфері соціального буття у вигляді позбавлення волі; б) соціологічним парадоксом покарання, який полягає у тому, що чим більше і суворіше застосовується у суспільстві це покарання, тим більше воно безсиле; в) економічними протиріччями покарання у вигляді позбавлення волі, коли держава не може утримувати не тільки засуджених, але й тих, хто їй слугує; г) невідповідністю між цілями, поставленими перед органом досудового розслідування, та функціями, покладеними на нього: 1) призначення (ст. 65 КК України) та 2) виконання кримінальних покарань (ст. 1 КВК України); г) протиріччям між владою законною (персонал виправних колоній, прокурори, слідчі, які є учасниками кримінального провадження) та фактичною (злочинні авторитети); д) іншими різними протиріччями, зокрема між діяльністю адміністрації виправних колоній та інших правоохоронних органів, що негативно впливає на стан взаємодії в процесі розслідування злочинів, учинених засудженими до позбавлення волі.

Встановлено, що протидію кримінальному провадженню у виправних колоніях здійснюють суб'єкти зовнішнього та внутрішнього характеру: а) дача неправдивих показів та відмова від них з боку потерпілих, свідків, підозрюваного; б) створення штучних доказів, зговір підозрюваного та захисника, приховування ними чи знищення доказів; в) приховування злочинів працівниками виправних колоній з метою збереження репутації колонії; г) здійснення впливу, тиску на свідків, слідчого працівниками виправних колоній; г) створення умов або спонукання слідчого до вчинення службового проступку чи злочину.

До способів протидії віднесено: а) приховування події кримінального правопорушення з метою збереження іміджу виправних колоній; б) приховування події кримінального правопорушення з корисливих мотивів; в) приховування кримінального правопорушення з мотивів неправильного розуміння професійних інтересів; г) приховування кримінального правопорушення з боку корумпованих

суб'єктів з корисливих мотивів (причетність до діяльності організованих злочинних груп); г) приховування кримінального правопорушення стороною обвинувачення з особистих мотивів або на прохання зацікавлених у цьому близьких родичів, знайомих тощо.

Розділ 3 «Основні напрями вдосконалення досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 *«Реалізація сучасної кримінальної процесуальної політики України у сфері виконання покарань»* виокремлено основні проблеми, що безпосередньо стосуються та впливають на ефективність досудового розслідування та в цілому кримінальної процесуальної політики у виправних колоніях, а саме: 1) наявність у КПК України ряду прогалин та протиріч, які регулюють питання здійснення кримінального провадження; 2) відсутність у КПК України спеціальної глави, що стосується особливостей досудового розслідування кримінальних проваджень у місцях позбавлення волі; 3) колізії, узгодженість і конкуренцію норм КПК України, що регулюють порядок проведення негласних слідчих (розшукових) дій (статті 246–275) та норм оперативно-розшукового законодавства, зокрема з питань запобігання злочинам та проведення цих дій тільки щодо тяжких і особливо тяжких злочинів (ст. 12 КК України); 4) неповне та неточне відображення у міжвідомчій Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій і використання їхніх результатів у кримінальному провадженні усіх існуючих на практиці та встановлених у науці особливостей досудового розслідування у місцях позбавлення волі; 5) неналежне використання слідчими та стороною обвинувачення (§2 р. 3 КПК України) розроблених у науці методик розслідування цієї категорії кримінальних проваджень, а також відсутність єдиної затвердженої на міжвідомчому рівні (Національної поліції України, МВС України та Міністерства юстиції України) єдиної Методики з цих питань.

З метою усунення зазначених проблем у дисертаційному дослідженні розроблено ряд науково обґрунтованих пропозицій, у тому числі щодо внесення змін і доповнень до чинного КПК України.

У підрозділі 3.2 *«Сутність і напрями координаційної діяльності і взаємодії слідчого та інших учасників кримінального провадження у виправних колоніях України»* визначено зміст та особливості координаційної діяльності і взаємодії слідчого та сторони обвинувачення в кримінальних провадженнях, досудове розслідування в яких здійснюється щодо злочинів, учинених у виправних колоніях, а також встановлено проблеми їхньої реалізації на практиці, на підставі чого сформульовано авторські визначення цих понять.

Зокрема, під координацією дій при здійсненні кримінальних проваджень щодо злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, потрібно розуміти діяльність прокурора, який, відповідно до законодавства, здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування в кримінальних провадженнях у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, у тому числі щодо злочинів, учинених у зазначених КВУ, що спрямована на узгодженість дій сторони обвинувачення з реалізації завдань кримінального провадження, а також узгоджена з прокурором діяльність керівників органу досудового розслідування та територіальних органів Міністерства юстиції України

щодо створення належних умов для розслідування цих суспільно небезпечних діянь.

Під взаємодією слідчого зі стороною обвинувачення в кримінальному провадженні, досудове розслідування в якому здійснюється щодо злочинів, учинених у виправних колоніях, у дисертаційному дослідженні розуміється упорядкована на нормативно-правовому рівні діяльність визначених у кримінальному процесуальному законодавстві України осіб, які виступають у зазначених КВУ на стороні обвинувачення, яка узгоджена між ними за об'єктами, предметом, завданнями і напрямками співпраці та спрямована на досягнення завдань кримінального провадження, а також кримінально-виконавчого законодавства.

Для вирішення існуючих у цьому контексті проблем у дисертаційному дослідженні обґрунтовано ряд наукових пропозицій, спрямованих на удосконалення норм КПК України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні на основі дослідження комплексу питань, що виникають під час розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, сформульовано наукові положення та одержано результати, що в сукупності спрямовані на вирішення важливого наукового завдання в галузі кримінальної процесуальної діяльності. Найбільш суттєвими з них є такі:

1. На основі аналізу наукових досліджень середини ХХ – початку ХХІ століть доведено, що окремі аспекти проблем розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, досліджувалися вітчизняними та зарубіжними науковцями, якими розроблялися методики розслідування таких злочинів та норми, які регулюють досудове слідство/розслідування, а також стратегії подолання протидії розслідуванню. Однак з початку дії чинного КПК України комплексного монографічного дослідження та розроблення нового порядку розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, не здійснено.

2. З'ясовано зміст та сформульовано авторське поняття «розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях», під яким розуміється процесуальна діяльність слідчих у визначеному в законі порядку, яка здійснюється на стадії досудового розслідування кримінального провадження у зазначених кримінально-виконавчих установах закритого характеру, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі, та спрямована на реалізацію повною мірою завдань кримінального провадження.

Доведено необхідність доповнення ч. 1 ст. 3 КПК України п. 27 такого змісту: «Розслідування злочинів – це процесуальна діяльність, визначена у КПК України, сторони обвинувачення, що здійснюється на стадії досудового розслідування та спрямована на реалізацію повним об'ємом завдань кримінального провадження».

Сформульовано нову редакцію ч. 1 ст. 104 КВК України, а саме: «Надання правоохоронним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, допомоги у розслідуванні, припиненні та запобіганні злочинам».

3. Виокремлено три періоди розвитку інституту досудового розслідування злочинів, учинених у виправних колоніях, та визначено особливості цієї процесуальної діяльності, у ході якої вирішуються також завдання виконання та

відбування покарання у вигляді позбавлення волі, враховуючи перманентність і безперервність цього процесу, відповідно до правового становища, засуджених, які виступають учасниками кримінального провадження у цих виправних колоніях.

Доведено, що розслідування злочинів у виправних колоніях за змістом є вужчим, ніж кримінальне переслідування у місцях позбавлення волі, оскільки останнє передбачає вирішення завдань не тільки кримінального провадження, але й завдань кримінально-виконавчого законодавства. Під кримінальним переслідуваннями розуміється комплекс заходів кримінально-правового, кримінального процесуального, кримінально-виконавчого, кримінологічного та оперативно-розшукового характеру, спрямованих на забезпечення завдань кримінального провадження і мети кримінального покарання, а також подолання протидії розслідуванню з боку засуджених та інших осіб, задіяних у кримінальному процесі у тій чи іншій ролі та якості.

4. Встановлено, що в сучасних умовах у міжнародно-правовій практиці з питань досудового розслідування визначилася чітка тенденція щодо зближення за змістом романо-германського (держави колишнього СРСР та деякі країни ЄС) та англосаксонського (Великобританія, США та ін.) типів кримінального процесу, а саме: якщо у першому зростає нормотворча роль судової практики, то в державах іншого типу – законодавства, при цьому суд з органу правотворчості трансформується в орган правозастосовний. Визначено також, що розслідування злочинів у місцях позбавлення волі у зарубіжних державах не є в чистому вигляді пошуковим або змагальним, оскільки ці моделі наближаються за змістом одна до одної.

З отриманих результатів аналізу міжнародного досвіду в дисертаційному дослідженні запропоновано доповнити КПК України главою 25-1 «Особливості досудового розслідування кримінальних проваджень щодо злочинів, учинених у місцях позбавлення волі», основу якої мають становити розроблені у дисертації методичні рекомендації з розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях.

5. Доведено необхідність удосконалення правового механізму загальних положень досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України, шляхом доповнення: статей 36, 40 КПК України гарантіями забезпечення процесуальної самостійності та особистої безпеки стосовно прокурора та слідчого органу досудового розслідування, включаючи їхню процесуальну діяльність в умовах виправної колонії; тих норм КВК України (стст. 102–106), що стосуються забезпечення заходів кримінального провадження (розділ II КПК України), а також визначають зміст досудового розслідування, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі.

6. Встановлено особливості проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях та представлено їхні авторські визначення, а також запропоновано доповнити КПК України: ч. 1 ст. 91 пунктом 8 «Обставини, що сприяли вчиненню злочину», частину 6 ст. 246 «При проведенні негласних слідчих (розшукових) дій слідчим самостійно він вправі використовувати можливості спеціаліста відповідно до вимог, що визначені в ст. 71 цього Кодексу, у частині 3 ст. 267 «відбування» замінити «відбуття», ст. 272 частиною 5, а ст. 275 частиною 3 такого змісту: «Порядок і тактика проведення зазначених негласних

(розшукових) дій регулюються спеціальними законами», Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), а також доповнити КВК України: частину 6 ст. 102 «за винятком слідчих, що проводять досудове розслідування злочинів, учинених у ході виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі», сформульовано нову редакцію частини 1 ст. 104 «надання правоохоронним органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність або кримінальне провадження, допомоги у розслідуванні, припиненні та запобіганні злочинам».

7. Визначено особливості, суб'єкти, форми, способи та зміст протидії досудовому розслідуванню злочинів у виправних колоніях. Зокрема, під протидією розслідуванню злочинів у виправних колоніях розуміється умисна діяльність осіб, що притягуються до кримінальної відповідальності, та яка здійснюється різноманітними формами і способами та спрямована на створення перешкод для слідчого, органів досудового розслідування, прокуратури та суду у цих виправних колоніях у ході реалізації завдань кримінального провадження, а також з метою ухилення винних осіб від передбачених законом заходів примусу та покарання, або створення таких умов іншими особами. Для вирішення проблем протидії та удосконалення правових засад діяльності у цьому напрямі запропоновано доповнити КПК України: частину 1 ст. 246 «Негласні слідчі (розшукові) дії – це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом. Метою проведення негласних слідчих (розшукових) дій є забезпечення процесу доказування в кримінальному провадженні, а також подолання, нейтралізація, блокування протидії розслідуванню, що вчиняється учасниками та іншими особами»; пункт 1 ч. 1 ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» такою підставою для проведення ОРД, як «факти протидії розслідуванню кримінальних проваджень»; ч. 1 ст. 104 КВК України твердженням «ОРД здійснюється з метою подолання, нейтралізації, блокування тощо протидії організованих груп процесу виконання і відбування покарання, досудовому розслідуванню щодо злочинів, вчинених у колоніях» – та викласти зазначену норму права в новій редакції.

8. Виявлено прогалини, що впливають на ефективність реалізації у виправних колоніях кримінальної процесуальної політики України, та розроблено науково обґрунтовані заходи щодо їхнього вирішення. Зокрема, запропоновано доповнити КПК України: частину 2 ст. 2 «Поряд із зазначеними у частині першій цієї статті Кодексу мають вирішуватись і завдання щодо запобігання злочинам, а також щодо запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижують гідність, поводженню і покаранню»; ч. 2 ст. 246 КПК України наприкінці речення словосполученням «а також злочинів середньої тяжкості».

9. Визначено основні проблеми правового, організаційного, фінансового, технічного та іншого характеру, що впливають на ефективність координаційної діяльності і взаємодії слідчого й інших учасників кримінального провадження у виправних колоніях, та розроблені науково обґрунтовані шляхи щодо їхнього вирішення. Зокрема, запропоновано доповнити КПК України: ч. 2 ст. 36 пунктом 22 «Прокурор зобов'язаний координувати діяльність сторони обвинувачення щодо конкретного кримінального провадження визначеними у нормативно-правових актах формами і засобами»; ст. 36 частиною 7 «З урахуванням встановлених у цьому

Кодексі особливостей досудового розслідування та особливого порядку кримінального провадження процесуальне керівництво може здійснювати прокурор, який виконує одну із функцій прокуратури, визначених у законі, що співпадає з предметом прокурорського нагляду»; ст. 39 частиною 4 такого змісту: «На керівника органу досудового розслідування покладається обов'язок щодо забезпечення координації дій слідчого та сторони обвинувачення в цілому, яку він реалізує за погодженням з прокурором, який, відповідно до цього Кодексу, здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування в кримінальних провадженнях у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням»; г) ст. 40 пунктом 10 «Слідчий уповноважений та несе відповідальність за налагодження взаємодії в кримінальному провадженні зі стороною обвинувачення»; г) частину 4 ст. 38 «у тому числі налагоджувати взаємодію у цьому напрямі зі стороною обвинувачення»; ст. 41 частиною 4 «Для забезпечення належного виконання доручень слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій оперативні підрозділи вправі використовувати можливості інших осіб та задіювати їх для виконання спеціальних завдань з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, а також для конфіденційного співробітництва».

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Карпенко Н. В., Топчій В. В. Проблемні питання проведення огляду та обшуку житла чи іншого володіння особи. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 4 (93). С. 90–104.
2. Карпенко Н. В. Про зміст сучасної кримінально-процесуальної політики України та особливості її реалізації в місцях позбавлення волі. *Митна справа*. 2015. № 1(97), ч. 2, кн.1. С. 99–105.
3. Карпенко Н. В. Про деякі особливості реалізації на практиці криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються засудженими в ході відбування покарання у вигляді позбавлення волі. *Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2015. № 1 (34). С. 138–142.
4. Карпенко Н. В. Про деякі змістовні процесуальні особливості протидії злочинності в місцях позбавлення волі. *Історико-правовий часопис*. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2015. № 1(5). С. 161–166.
5. Карпенко Н. В. Про деякі історичні аспекти протидії розслідування злочинів, учинених у місцях позбавлення волі. *KELM (Knowledge, Education, Law and Management)*. 2015. № 1 (9). С. 82–90.
6. Карпенко Н. В. Про деякі шляхи підвищення ефективності процесуального керівництва при розслідуванні злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. № 37. Т. 3. С. 43–46.
7. Карпенко Н. В. Про деякі змістовні процесуальні особливості протидії злочинності у місцях позбавлення волі. *Історико-правовий часопис : науковий журнал*. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2015. № 1 (5). С. 161–166.

8. Карпенко Н. В., Топчій В. В. Заходи примусу для забезпечення освідування у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. Електронне наукове фахове видання. Київ. 2015. № 4. С. 158–165.
9. Карпенко Н. В. Про деякі шляхи підвищення рівня ефективності взаємодії слідчих та оперативних підрозділів виправних колоній у розслідуванні злочинів. *Історико-правовий часопис : науковий журнал*. Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2016. № 1 (7). С. 205–210.
10. Карпенко Н. В. Про деякі змістовні елементи криміналістичної характеристики злочинів, що вчиняються у виправних колоніях. *Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України* : матеріали Всеукр. підсум. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 березня 2015 р.). Частина 2. Київ : НАВС, 2015. С. 47–49.
11. Карпенко Н. В., Колб І. О. Про деякі проблеми досудового розслідування злочинів в установах виконання покарань. *Юридична наука і практика: виклики часу* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 березня 2015 р.). Т. 2. К. : Національний авіаційний університет, 2015. С. 44–47.
12. Карпенко Н. В. Особливості реалізації кримінальної процесуальної політики у виправних колоніях. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 25 березня 2016 р.). Т. 2. К. : НАВС, 2016. С. 156–159.
13. Карпенко Н. В. Особливості, суб'єкти, форми та способи протидії досудовому розслідуванню у виправних колоніях. *Теоретичні та практичні питання стану дотримання прав уразливих категорій засуджених та звільнених*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. (м. Київ, 19-20 квітня 2016 року). К., 2016. С. 45-48.
14. Карпенко Н. В. Стан дослідження в науці проблем, пов'язаних із розслідуванням злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях України. *Європейська інтеграція України: сучасний стан та перспективи розвитку*: тези підсум. наук.-теорет. конф. (м. Київ, 22 квітня 2016 року). К. : НАВС, 2016. С. 100-101.
15. Карпенко Н. В. Міжнародно-правові профілактичні заходи щодо запобігання злочинності в Україні. *Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки*: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ірпінь, 24 листопада 2017 року). Ірпінь: УДФСУ, 2017. С. 387-389.
16. Карпенко Н. В. Значимість провадження слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів в місцях позбавлення волі. *Проблеми реформування кримінальної юстиції України*: збірник за матеріалами міжнар. наук.-практ. конфер. (м. Чернівці, 17-18 травня 2018 року). Чернівці, 2018. С. 189-192.
17. Карпенко Н. В. Проблематика організації оперативно-розшукової протидії злочинності у місцях позбавлення волі. *Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми* : збірник матеріалів шостої Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 25 травня 2018 р.). Івано-Франківськ : Голіней О.М., 2018. С. 96–99.

АНОТАЦІЯ

Карпенко Н. В. Розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях. – *Рукопис.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». – Університет державної фіскальної служби України. – Ірпінь, 2018.

У дисертації висвітлено стан дослідження проблем розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, і визначено основні закономірності та результати розробок у цьому напрямі; здійснено порівняльно-правовий аналіз норм кримінального процесуального законодавства України і зарубіжних країн та обґрунтовано необхідність впровадження позитивного досвіду з цих питань в Україні; сформульовано загальні засади досудового розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, з урахуванням особливостей виконання та відбування покарання у вигляді позбавлення волі; виокремлено особливості проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій у виправних колоніях та розроблено науково обґрунтовані пропозиції щодо їхнього удосконалення; розкрито зміст протидії розслідуванню злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях, визначено її форми, способи і суб'єкти; визначено зміст сучасної кримінальної процесуальної політики України та особливості її реалізації у виправних колоніях; охарактеризовано стан координаційної діяльності і взаємодії слідчого та сторони обвинувачення під час розслідування злочинів, учинених засудженими у виправних колоніях.

Ключові слова: слідчий, прокурор, розслідування, орган досудового розслідування, оперативні підрозділи, виправна колонія, засуджений, позбавлення волі, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, протидія, координація, взаємодія.

АННОТАЦИЯ

Карпенко Н. В. Расследование преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях. – *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность». – Университет государственной фискальной службы Украины. – Ирпень, 2018.

В диссертации отражено состояние исследования проблем расследования преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях, и определены основные закономерности и результаты разработок в этом направлении; осуществлен сравнительно-правовой анализ норм уголовного процессуального законодательства Украины и зарубежных стран и обоснована необходимость внедрения положительного опыта по этим вопросам в Украине; сформулированы общие принципы досудебного расследования преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях, с учетом особенностей исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы; выделены особенности проведения

следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий в исправительных колониях и разработаны научно обоснованные предложения по их усовершенствованию; раскрыто содержание противодействия расследованию преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях, определены ее формы, способы и субъекты; определено содержание современной уголовной процессуальной политики Украины и особенности ее реализации в исправительных колониях; охарактеризовано состояние координационной деятельности и взаимодействия следователя и стороны обвинения при расследовании преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях.

На основе авторской разработки сформулировано и представлено ряд научно обоснованных мероприятий, направленных на совершенствование досудебного расследования в уголовном производстве, которое начато по фактам совершения преступлений осужденными в исправительных колониях. В частности, определены особенности осуществления досудебного расследования, разработана методика проведения досудебного расследования указанных преступлений и обоснована необходимость внесения изменений и дополнений в УПК Украины, в том числе путем дополнения этого УПК главой 25-1 «Особенности досудебного расследования уголовных производств в отношении преступлений, совершенных в местах лишения свободы».

Сформулировано авторское понятие «расследование преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях» и установлено его соотношение с понятием «уголовное преследование в местах лишения свободы», что, в свою очередь, позволило доказать необходимость обеспечения в ходе досудебного расследования в уголовно-исполнительных учреждениях реализации задач как уголовного производства, так и цели уголовного наказания. Выведено периодизацию научных исследований, посвященных разработке общих принципов досудебного расследования и методики расследования преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях Украины, что позволило определить узкие и малоразработанные в науке и на практике вопросы и сформулировать в этом направлении научно обоснованные меры по сути проблематики. Определены общие положения досудебного расследования в уголовном производстве в условиях действия действующего УПК Украины, с учетом особенностей исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы, и разработаны Методические рекомендации по этим вопросам. Приведены особенности проведения следственных (розыскных) и негласных следственных (розыскных) действий в исправительных колониях, что обусловлено процессом исполнения и отбывания наказания в виде лишения свободы, и разработано научно обоснованные меры по их усовершенствованию путем внесения изменений и дополнений в действующие Уголовный процессуальный кодекс Украины (статьи 91, 246, 267, 272, 275) и Уголовно-исполнительный кодекс Украины (статьи 102, 103).

Усовершенствовано правовые основы досудебного расследования преступлений, совершенных осужденными в исправительных колониях Украины, с учетом положительного опыта зарубежных государств, путем внесения изменений и дополнений в УПК Украины и нормативно-правовые акты по вопросам ОРД и уголовно-исполнительной деятельности, что является дополнением к уголовной процессуальной деятельности (взаимодействие органов досудебного расследования

с другими правоохранительными органами и отдельными подразделениями в предотвращении преступлений, их выявлении и расследовании), элементы правового механизма преодоления, нейтрализации, блокирования и т.д. проявлений противодействия криминальному производству в исправительных колониях, в том числе и путем внесения изменений в законодательство Украины; теоретико-прикладные основы реализации в исправительных колониях уголовной процессуальной политики Украины путем определения основных проблем, влияющих на эффективность досудебного расследования, и разработаны научно обоснованные предложения по видоизменению норм УПК Украины в этом направлении.

Получили дальнейшее развитие теоретические знания об исторических предпосылках возникновения и развития института досудебного расследования в исправительных колониях, а также теоретико-прикладные основы, касающиеся вопросов координации деятельности и взаимодействия следователя и стороны обвинения в целом в уголовном производстве.

Ключевые слова: следователь, прокурор, расследования, орган досудебного расследования, оперативные подразделения, исправительная колония, осужден, лишения свободы, следственные (розыскные) действия, негласные следственные (розыскные) действия, противодействие, координация, взаимодействие.

SUMMARY

Karpenko N. V. Investigation of the crimes committed by convicts in corrective labor colonies. – The manuscript.

The dissertation for a degree of Candidate of Juridical Sciences in the specialty 12.00.09 «Criminal Procedure and Criminalistics; Judicial Examination; Operative and Search Activities». – University of the State Fiscal Service of Ukraine. – Irpin, 2018.

In the dissertation on the basis of the analysis of the problematic issues connected with investigation of the crimes committed by convicts in corrective labor colonies of Ukraine, the current legislation of Ukraine, his historical sources of international legal atoms and criminal procedural practice a number of evidence-based actions for improvement of a legal mechanism of pre-judicial investigation in places of detention is developed. In particular, features of implementation of pre-judicial investigation in criminal proceedings in these colonies are defined, it is caused by process of execution and serving sentence in the form of imprisonment, the technique of pre-judicial investigation of the crimes committed in corrective labor colonies is developed and need of modification and addition for the Code of Criminal Procedure of Ukraine, including addition of the present Code with chapter 25-1 «Features of pre-judicial investigation of criminal proceedings concerning the crimes committed in places of detention» is proved.

Key words: investigator, prosecutor, body of pre-judicial investigation, operational divisions, corrective labor colony, it is condemned, imprisonments, investigators (search) actions, secret investigative (search) actions, coordination, interaction.

Підписано до друку _____. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Замов. № _____.

Видруковано в Університеті державної фіскальної служби України.
08205, Київської обл., м. Ірпінь, вул. Університетська, 31